

برقراری امنیت شهری از طریق طراحی محیطی براساس مبانی اسلامی

سیده‌های زرقانی^۱، فاطمه بخشی شادمهری^۲

چکیده:

امنیت از جمله نیازهای اولیه انسان است که در پرتو وجود و حضور آن، سایر استعدادها شکوفا می‌شود. موضوع امنیت و نحوه تامین آن در جوامع انسانی از جمله دغدغه‌های اصلی حکومت‌ها بوده است و از همین روی اندیشمندان و صاحب نظران از یکسو و منابع دینی و الهی از سوی دیگر برای استقرار امنیت طرح‌ها و نظریه‌هایی را ارائه کرده‌اند. یکی از نظریات مهم در بحث امنیت شهر و شهروندان، نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی است که مبتنی بر این فرضیه است که طراحی مناسب و استفاده از محیط ساخته شده و محیط اطراف می‌تواند سبب بهبود کیفیت زندگی از طریق پیشگیری از جرم و کاهش ترس از جرم شود. البته با گذشت زمان این نظریه تکامل یافت و به جای توجه صرف به طراحی محیط فیزیکی به محیط اجتماعی و روانی نیز توجه و تاکید ویژه‌ای نمود. از سوی دیگر، در کنار نظریه‌های اندیشمندان مختلف، برخی متون دینی همانند اسلام نیز برای استقرار امنیت در جامعه شهری در قالب آیات و روایات، به ارائه دستورات، آموزه‌ها و قواعد مشخصی پرداخته‌اند. این پژوهش از حیث ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی محسوب می‌شود و اطلاعات پژوهش به شیوه کتابخانه‌ای و مبتنی بر منابع معتبر گردآوری شده است. در این پژوهش تلاش شده است تا دستورات دین اسلام برای استقرار امنیت در شهر در قالب نظریه «پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی» و با تاکید بر دو بعد کالبدی و اجتماعی مورد بررسی قرار گیرد. در واقع سوال اصلی پژوهش این است که اسلام چه روش‌ها و راهکارهایی را برای برقراری امنیت از طریق طراحی محیطی پیشنهاد کرده است؟. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، دین اسلام با ارائه دستورات، قواعد و آموزه‌های مشخصی در دو بعد کالبدی و اجتماعی، به تبیین یک جامعه و شهر امن می‌پردازد که رعایت آن از سوی مسلمانان می‌تواند در کاهش بروز جرم و استقرار امنیت تاثیر زیادی داشته باشد.

واژگان کلیدی: جرم، امنیت، نظریه، طراحی، کالبدی-اجتماعی

^۱ - دانشیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، h-zarghani@um.ac.ir

^۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد

(۱) مقدمه :

امنیت، از مفاهیم مهم، پیچیده و تا حدی انتزاعی است که به عنوان یک نیاز ضروری در عرصه های مختلف فردی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی مطرح است. امنیت همواره از نیازها و ضرورت های پایه ای فرد و جامعه تلقی می شده است و فقدان و یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب های نگران کننده و خطرناکی به دنبال داشته و دارد (ساروخانی، هاشم نژاد، ۱۳۹۰: ۸۲). از همین روست که در طرح نیازهای انسانی مازلو، امنیت از جمله نیازهای اولیه و مهم انسان است که ناتوانی در حصول آن باعث از دست دادن دیگر نیازهای انسان از جمله نیاز به تعلق، نیاز به حرمت و نیاز به خود شکوفایی است. (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۳۳). در مورد امنیت تعاریف متعددی وجود دارد. تعاریف لغوی این واژه عبارت است از حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی)، رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و بیمناکی، و داشتن اعتماد و اطمینان موجه و مستند (ریبی، ۱۳۸۴: ۴۴). چنانکه باری بوزان امنیت را عبارت از «حفاظت در برابر خطر، احساس ایمنی و رهایی از تهدید» دانسته است (بوزان، ۱۳۷۸: ۵۲). واژه ی امنیت به عنوان یک مفهوم عام تمامی شئون و ابعاد زندگی انسان را در برمی گیرد و با بقای نفس و صیانت از حیات و موجودیت انسان پیوند می خورد، بنابراین طیفی از انواع امنیت وجود دارد که با طیف نیازهای انسان برابری می کند نظیر امنیت غذایی، بهداشتی، آموزشی، زیست محیطی، جسمی و غیره (حافظ نیا، ۱۳۹۰: ۳۲۷).

از طرفی مفهوم امنیت در شهرها طی دهه های گذشته با رشد و توسعه شهرنشینی و گسترش کلانشهرها و پیچیده تر شدن روابط اجتماعی شهروندان در شهرها از حالت اولیه و جنبه های فیزیکی محسوس خارج شده و ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی را در بر گرفته است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۰). به تعبیری دیگر، گسترش فیزیکی و اجتماعی شهرها و تبدیل شدن آنها به مراکز ناهمگن جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از یکسو و افزایش و تعمیق شکاف های اقتصادی-اجتماعی در جامعه شهری از سوی دیگر زمینه را برای بروز رشد بی رویه و لجام گسیخته ناهنجاری های اجتماعی به ویژه در نواحی مرکزی شهرها فراهم آورده است (زیاری، ۱۳۹۰: ۹). از این رو، امروزه امنیت شهری به عنوان یکی از مسائل مهم در مباحث مدیریت و ساماندهی شهری به ویژه در کلانشهرها مطرح است و ضرورت طراحی یک جامعه امن بر پایه های روابط و مناسبات سازگار نظیر ارزشها و ایده آلها، واقعیتها، منافع و مصالح و ... کاملاً احساس می شود (خورشیدوند، ۱۳۸۸: ۳۱).

صاحب نظران و اندیشمندان برای برقراری امنیت شهری نظریه ها و طرح های مختلفی را ارائه کرده اند. یکی از این نظریه ها که مورد پذیرش جامعه علمی نیز قرار گرفته است، نظریه یا رویکرد پیشگیری جرم از طریق طراحی محیط (CPTED) می باشد و معتقد است از طریق طراحی محیط فیزیکی می توان به پیشگیری از بروز جرم و کاهش جرم پرداخت (Tillye, ۲۰۰۱:۷۶۰). در این رویکرد به نقش مردم و مشارکت آنها توجه ویژه ای شده است چنانکه بانک جهانی بر این باور است که این روش طراحی، این امکان را فراهم می کند که شهروندان، نماینده ای کلیدی در ایجاد امنیت خویش باشند و از مشارکت اجتماعی آنها در جلوگیری و کاهش جرایم بهره برده می شود (محسنی و همکاران، ۱۳۸۹:۲۱). در واقع هدف نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، مشخص کردن شرایط کالبدی و محیط اجتماعی است که امکان و یا تسریع در ارتکاب به جرم را فراهم می کند (صالحی، ۱۳۸۷:۱۳۴). برای رویکرد حاضر حوزه هایی در نظر گرفته می شود که براساس بیانیه انستجوی ملی جرائم به ۲ بخش تقسیم می شود: این دو بخش ابعاد فیزیکی و اجتماعی را شامل می شوند که بر قابلیت های شهر از بعد فیزیکی و کنترل و بازدارندگی آن در بعد رفتارهای جرم خیزانه مجرمان توجه دارد. در حوزه قلمروی اجتماعی به بازدارندگی جرائم در رفتارهای شهری مبتنی بر روانشناسی محیطی توجه می شود و در حوزه بافت فشردگی و کالبد شهر بازدارندگی جرائم در محیط کالبدی از طریق ضوابط و استانداردهای طراحی بررسی می شود (پورجعفرو دیگران، ۱۳۸۷:۷۷). همچنین این نظریه که از نظریه های نسبتا جدید مرتبط با جرم و جنایت است، به نقش بارز الگوی مسکن، ساخت خانه ها و ساختمان ها، طراحی محیط ساخته شده و ساختار کالبدی و فیزیکی فضاهای شهری بر وقوع جرم تاکید می کند (پورموسوی، ۱۳۹۰:۶۸).

در مقابل برخی نظریات دینی و به طور خاص اسلامی وجود دارد که برای تامین امنیت شهر و شهروندان طرح ها و راهکارهایی مناسبی ارائه می کنند. به اعتقاد اکثر صاحب نظران، جهان بینی و نگرش های دینی و فرهنگی تاثیر زیادی بر شکل گیری فضاهای انسانی دارند و تاثیر جهان بینی و فرهنگ جامعه بر شکل گیری شهر و محیط زندگی در جوامع مختلف امری پذیرفته شده است (پاپلی، ۱۳۶۹:۶). بر این اساس، در فضاهای جغرافیایی چون شهرها تقریبا هیچ شکل، فضا، عملکرد و تناسب و ارتباطی را نمی توان یافت که بتواند مستقل از مبانی فرهنگی و جهان بینی جامعه شکل گرفته باشد (نقی زاده، ۱۳۸۱:۳۷۸). در این چارچوب، دین اسلام به عنوان دینی جامع و کامل، مدعی در اختیار داشتن اصول، قواعد و آموزه هایی کاربردی و اثر بخش در تمامی ابعاد مادی و معنوی زندگی فردی و اجتماعی بشر و از جمله امنیت شهری است. در این پژوهش تلاش شده

است تا با صورت تطبیقی مجموع دستورات و آموزه های اسلامی را در حوزه امنیت شهری در دو بعد کالبدی و اجتماعی در مقایسه با نظریه برقراری امنیت از طریق طراحی محیطی مورد بررسی و تحلیل قرار داد.

۲- روش تحقیق:

این پژوهش با توجه به ماهیت و روش توصیفی- تحلیلی محسوب می شود. اطلاعات پژوهش به شیوه کتابخانه ای و مبتنی بر منابع معتبر همچون مقالات، کتب و... گردآوری شده است. مقاله تلاش دارد به بررسی امنیت در فضای شهر با توجه به مبانی اسلام پردازد و با استناد به منابع اسلامی به بررسی و تبیین اصول، قواعد و شاخص هایی امنیت سازی پردازد که در مورد کالبد و ساختار فیزیکی شهر یا جامعه شهری در دین اسلام وجود دارد. در واقع سوال اصلی پژوهش این است که اسلام چه روش ها و راهکارهایی را برای برقراری امنیت از طریق طراحی محیطی پیشنهاد کرده است؟. مفروض این مقاله آن است که دین اسلام دستورات صریح و مشخصی برای استقرار امنیت در شهر از طریق طراحی محیطی و مشارکت اجتماعی دارد.

۳) پیشینه تحقیق:

نقش و جایگاه طراحی محیطی برای استقرار امنیت از دهه ۱۹۷۰ به بعد مورد استقبال نظریه پردازان زیادی قرار گرفت و این اندیشمندان معتقد بودند که طراحی محیطی یکی از راه های اصلی کسب امنیت و پیشگیری از تهدیدات و ناامنی محسوب می شود. به منظور پرهیز از اطاله کلام، مجموعه نظریات و دیدگاههای اندیشمندان در مورد رویکرد طراحی محیطی برای کاهش جرم در قالب جدول زیر نشان داده شده است:

جدول ۱: دیدگاه اندیشمندان در چارچوب رویکرد پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی

دهه	نظریه پردازان	نظریات
۱۹۶۰- ۱۹۸۰	Jacobs ,Jeffery , Newman و ... wilson	ایجاد اختلاط در کاربری ها کاهش وقوع جرم از طریق حذف تقویت کننده های آن بررسی تاثیر گونه های مسکن بر توانایی ساکنان در کنترل محیط نظریه پنجره شکسته
۱۹۹۷	Crowe, Cleveland	ارائه راهبرد و روش مندی این رویکرد ایجاد رویکرد نسل دوم و توصیه به در نظر گرفتن مسائل اجتماعی و روانشناسانه در ورای توجه به محیط فیزیکی برای پیشگیری از جرم در مناطق مسکونی
۲۰۰۰	Saville	ایجاد مدل امنیت گسترتری که وظیفه ایجاد امنیت و پایدار و حفظ آن در محلات را به ساکنین واگذار می کند تا با کمک متخصصین به این مهم دست یابند.

منبع: نگارندگان

بعد از طرح این دیدگاهها، پژوهشگران مختلف با مطالعه کاربرد ها و نمونه های موردی به بررسی و ارزیابی این نظریات پرداختند. در جدول زیر تعدادی از پژوهش هایی که موضوع پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی و ابعاد مختلف آن را در مناطق مختلف مطالعه کرده اند ذکر شده است:

جدول ۲: پژوهش های انجام شده در مورد نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی

پژوهشگران	سال	عنوان پژوهش	گزیده ای از پژوهش
غفاری و همکاران	۱۳۹۲	تکامل رویکرد پیشگیری از جرم مبتنی بر طراحی محیطی CPTED در محیط های مسکونی	پس از مقایسه تطبیقی سه نسل رویکرد CPTED به این نتیجه میرسد که امنیت محیطی صرفا پدیده ای حاصل از مداخلات کالبدی نیست بلکه عوامل اجتماعی هم در آن تاثیر گذار است.
آرمین اخوان و اسماعیل صالحی	۱۳۹۰	توسعه پایدار شهری و جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی CPTED در جهت برنامه ریزی شهر امن و پایدار	استدلال این نوشتار این است که از طریق طراحی محیطی میتوان در جهت توسعه پایدار شهری گام برداشت و بیانگر یک همکاری معنادار در راستای دستیابی به مسیری موثر از محیط زیست گرایی شهری باشد.
بهزادفر و عبدی	۱۳۹۰	بررسی تاثیر مولفه های نسل اول رویکرد CPTED در پیشگیری و کاهش جرایم شهری	نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان میدهد که با طراحی مناسب محیطی میتوان مانع از انجام بسیاری از جرایم در فضاهای عمومی شود.
قورچی	۱۳۸۹	نقش راهبرد های نظریه CPTED در کاهش هزینه های جرم در فضاهای عمومی شهری	نتایج این پژوهش نشان میدهد که طراحی فضای عمومی باید به نحوی باشد که بتواند فرصت نظارت را بهبود بخشد نقاط غافل گیری را به حد اقل برساند و مشارکت افراد در این فضاها را افزایش دهد.
پور جعفر و همکاران	۱۳۸۷	ارتقاء امنیت محیطی و کاهش جرایم شهری با تاکید بر رویکرد CPTED	در این مقاله به نقش کالبدی شهر (برنامه ریزی و طراحی شهری) در کاهش و پیشگیری از جرایم اشاره دارد و آن را طرحی کارآمد در بهبود کیفیت زندگی و رضایتمندی شهروندان تاثیر بسیاری دارد.

منبع: نگارندگان

در حوزه امنیت در اسلام و شهر اسلامی و راهکار های تحقق آن نیز پژوهش های مبسوطی انجام گرفته است و پژوهشگران به بحث در مورد جایگاه امنیت شهر و شهروندان در دین اسلام و دستورات راهکارهای اسلامی برای تحقق امنیت در شهر اسلامی پرداخته اند. برخی از این پژوهش ها در قالب جدول زیر آمده است:

جدول ۳. پیشینه پژوهش ها در مورد مولفه های امنیت در اسلام

پژوهشگران	سال	عنوان پژوهش	گزیده ای از پژوهش
محسن قرائتی	۱۳۹۳	سیمای مسکن و شهر اسلامی	به بیان مجموعه آیات و روایاتی پرداخته است که در مورد معماری و مسکن و طراحی بخش های مختلف شهر اسلامی راهکارهای دقیق و کاربردی ارائه کرده اند
افشین متقی و همکاران	۱۳۹۲	شهر اسلامی بستر امنیت و احساس امنیت شهروندان	به بررسی ویژگیهای شهر اسلامی از منظر امنیت بخشی آن پرداخت و به این نتیجه رسیدند که شهر اسلامی دارای پتانسیل های قوی جامعه امن بوده و می تواند به خوبی فضای امن برای شهروندان فراهم آورد.
طاہره نصر	۱۳۹۲	راهکارهایی برای بحران هویت شهر معاصر در شهر اسلامی	نویسنده با نگاهی به ادراک محیطی در شهر اسلامی و تاثیرگذاری محیط اجتماعی و محیط کالبدی شهر اسلامی سیمای شهر اسلامی را به تصویر می کشد.
سیروس شفقی	۱۳۹۲	ساختار فضای شهر اسلامی و امنیت آن	به بررسی ساختارهای مدل شهر اسلامی و عامل دفاع در آن پرداخته اند.
مشکینی و همکاران	۱۳۹۱	بررسی تاثیر اصول سنتی اسلام در شهر های اسلامی	برخی از اصول اساسی مورد عمل در جامعه مسلمانان که ریشه در جهان بینی دینی دارد در قالب جامعه محله، خانواده و فرد در شکل گیری سکونتگاه های مسلمانان مورد بررسی قرار داده است و معتقد است که اسلام روشی برای زندگی با آرمانهای والای اجتماعی یک مرجع قانونگذار برای تحمل قوانین خود به مردم و محیط می باشد.
عباسعلی سنایی و همکاران	۱۳۸۷	برخی از اصول حاکم بر مناسبت شهر سازی و شهروندی در متون اسلامی	بررسی مولفه های و ویژگی های شهر پرداخته و از نظر کالبدی مهم ترین مولفه های شهر اسلامی شهر را بررسی نموده است.
جمال محمدی و شیخ بیگلو	۱۳۸۷	کارایی شهر اسلامی در مواجهه با چالش های شهری امروز	تاکید می شود که بدون شک رجوع به اصول نظری و عملی شهر اسلامی به عنوان یک پارادایم کامل و یک پارچه راه گشای مشکلات کنونی خواهد بود.
اصغر افتخاری	۱۳۸۳	نشانه های ساختاری امنیت اسلامی (مطالعه موردی حکومت نبوی)	مجموع ملاحظات انتقادی و تحلیل مولف پاره ای چند از آموزه های اسلامی در خصوص امنیت را عرضه می دارد که به زعم نگارنده با استناد به الگوی دولت رسول می توان به آن عنوان نظریه امت امنیتی را اطلاق کرد.

منبع: از نگارندگان

(۴) مبانی نظری:

(۴-۱) امنیت و ابعاد آن:

امنیت از جمله واژگان مهمی به شمار می آید که به رغم کاربرد آن، محتوا و مدلول فلسفی - عینی اش مبهم و بسیار متعدد و متنوع می باشد. به همین دلیل گفته می شود که این واژه دارای یک مفهوم ذاتا نسبی است و از

آن به واژه ای مبهم و توسعه نیافته یاد می‌شود. از سوی دیگر، امنیت پدیده ای متأثر از مؤلفه های مادی - ذهنی به شمار می‌آید (مکین لای، ۱۳۸۱: ۵۹). اصطلاح امنیت یا security از واژه Secure گرفته شده است. تعاریف لغوی این واژه عبارت است از حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی)، رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و بیمناکی، و داشتن اعتماد و اطمینان موجه و مستند (ربیعی، ۱۳۸۴: ۴۴). در تعاریف لغت نامه ها، دو وجهی بودن مفهوم امنیت به خوبی منعکس است، چراکه از یک سو به معنای ایمنی، استواری و نفوذ ناپذیری، قابلیت اعتماد، اطمینان از عدم شکست، و از سوی دیگر، به معنای عدم اضطراب از تشویش و خطر بکار رفته است (عبدالله خانی، ۱۳۸۳: ۳۵۷). مفهوم امنیت مرکب از چندین «ارزش ملی» است. این ارزشها عبارت‌اند از: پاسداری از بقای سیاسی و سرزمین کشور. تضمین بقای ارگانیک (فیزیکی و جمعی) مردم، ایجاد شرایط لازم برای رفاه اقتصادی و تأمین و حفظ هماهنگی میان اقوام و طوایف درون کشور (سابق، ۱۳۷۷: ۱۸).

از تنوع تعاریف ارائه شده در باب مفهوم امنیت مشخص است که توافق عمومی بر سر تعریف امنیت وجود ندارد. دلیل این امر آن است که به اعتقاد کارشناسان، امنیت مفهومی است مبهم، ذهنی، نسبی، قابل انتزاع از سوی نخبگان و در محیطی که در آن تهدید وجود دارد، تعریف می‌شود، از اینرو ما هیچگاه نایستی انتظار تعریف واحد و مطلق از «امنیت» داشته باشیم. لازم به ذکر است که برداشت محدود و متداول از امنیت منحصراً به حوزه نظامی یا به نحو کلی‌تر به موضوع حفظ تمامیت ارضی کشور یا صرفاً ایمنی و دوام فیزیک یک حکومت خاص در برابر تهدیداتی که بالقوه خشونت‌آمیز هستند مربوط می‌شود و اکنون تعریف‌هایی از این دست در حال از میان رفتن است، زیرا معمولاً به دست کم گرفتن سایر مولفه‌های امنیت و پایین آوردن عوامل اجتماعی و اقتصادی تا سطح داده‌های ثانویه یا تقلیل دادن آن‌ها به عواملی که به نحو غیر مستقیم بر دولت و ثبات آن موثرند منجر می‌شود (سابق، ۱۳۷۷: ۷).

اندیشمندان بر اساس دیدگاهها و رویکردهای مختلفی به تعریف و طبقه بندی امنیت پرداخته اند. به عنوان نمونه بر اساس یکی از این تقسیم بندی ها، امنیت به دو بخش امنیت درونی و بیرونی تقسیم می‌شود. امنیت درونی یا امنیت روانی یکی از مهم ترین فاکتورهای زندگی سالم هر فرد را تشکیل می‌دهد. نیاز جامعه سالم و انسانی به امنیت روانی برای رشد و تحول در ابعاد گوناگون زندگی بیشتر از نیاز به آسایش و رفاه است

زیرا در سایه امنیت و آرامش روانی است. تامین امنیت در همه ابعاد آن به ویژه امنیت روانی و آرامش جمعی مهم ترین وظیفه و مسئولیت دولت ها و خواسته ملت ها و جوامع به شمار می رود (حسنی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۷). علاوه بر این امنیت در جامعه شناسی حداقل دارای سه وجه است. بقا، توسعه و رضایت، رهایی و زیبایی. بقا به مصونیتی معطوف است که حیات و ادامه هستی را تضمین کند. وجه رضایت مرحله بالاتری از بقاست و به مصونیتی معطوف است که خشنودی و رضایت را از ادامه حیات تضمین می کند. زیبایی، دربرگیرنده رهایی است و بر وجوه آزادگی و آزاداندیشی توجیه می کند (نویدینیا، ۱۳۸۸: ۶۰). از دیدگاهی دیگر، امنیت از سه لایه اصلی و متکامل تشکیل شده که عبارتند از: امنیت فردی، امنیت اجتماعی و امنیت ملی (عنایت و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۲). همچنین ابعاد و اجزای امنیت انسانی بر اساس گزارش توسعه انسانی ۱۹۹۴ (سوبینی، ۱۳۹۰: ۱۳). در قالب نمودار زیر نشان داده شده است:

جدول ۴: ابعاد امنیت انسانی

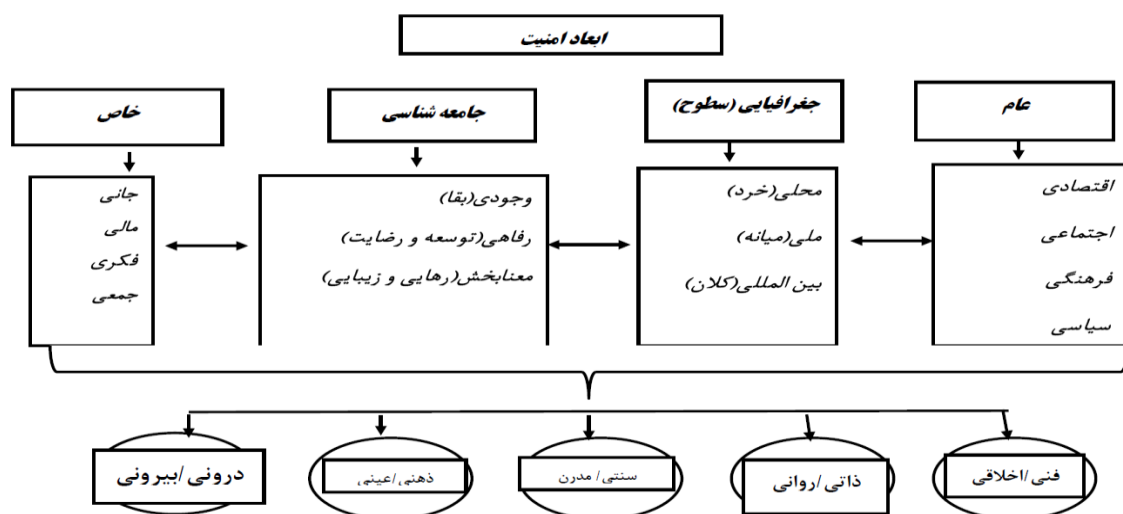
امنیت اقتصادی	برخورداری افراد از درآمد پایه یا از طریق اشتغال درآمدزا، یا به وسیله شبکه سلامت اجتماعی
امنیت غذایی	دسترسی افراد به غذا به واسطه دارایی، شغل و یا درآمد فردی
امنیت سلامتی	رهایی انسان از امراض مختلف و بیماری های کشنده و دسترسی وی به خدمات درمانی
امنیت زیست محیطی	بر پاکي زمین، هوا و آب دلالت می کند که بقای زندگی را ممکن می سازد.
امنیت فردی	رهایی انسان از جنایت و خشونت و به ویژه رهایی زنان و کودکان که آسیب پذیرتر هستند
امنیت اجتماعی	حرمت فرهنگی و آرامش و صلح درون جامعه که انسان در آن زندگی و رشد می کند.
امنیت سیاسی	حمایت از انسان در برابر نقض حقوق بشر

یکی از جامع ترین تقسیم بندی های مقوله امنیت توسط باری بوزان از صاحب نظران اصلی این حوزه صورت گرفته است. بوزان امنیت را به پنج بعد امنیتی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، نظامی و زیست محیطی تقسیم کرده است. با توجه به اینکه در امنیت شهر اسلامی عمدتاً ابعاد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی امنیت مطرح است، در ادامه مطلب به اختصار این سه بعد تعریف می شود: امنیت اجتماعی در هر جامعه ای به مفهوم وجود شرایطی است که در آن آرامش خاطر و امنیت جامعه نسبت به سلامت جسم، جان، مال، معیشت، حیثیت، آموزش، مسکن و تمامی ارزش های مادی و معنوی همه ی افراد و گروه های اجتماعی، به طور نسبی

در چارچوب قوانین کشور در برابر تهدیدها تأمین شود (بوزان، ۱۳۷۸: ۱۲۵). به عبارت دیگر، منظور از امنیت اجتماعی، توانایی یک جامعه برای دوام ویژگی های اساسی آن در فرایند تغییرات محیطی و در برابر تهدیدات واقعی یا احتمالی و به طور خاص امنیت اجتماعی، توانایی محافظت و شرایط قابل پذیرش برای تکامل الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، پیوندهای اجتماعی، هویت ملی، مذهبی (مذاهب) و رسوم اجتماعی می باشد. امنیت فرهنگی، عبارت است از ایجاد وضعیتی مطمئن، آرامش بخش و خالی از هرگونه تهدید و تعرض در انسان، نسبت به دین، افکار، اخلاق، آداب و رسوم، باورها، ارزش ها، میراث فرهنگی، آثار ادبی و ... به عبارت دیگر، مصونیت فرهنگ فرد و جامعه از هر گونه تعرض و تهدید را امنیت فرهنگی می گویند. در نهایت امنیت اقتصادی و مالی به معنای ایجاد آنچنان نظامی در اجزا و بخش های مختلف اقتصادی جامعه است که افراد را از احساس خطر نسبت به کمبود و فقدان لوازم و امکانات اساسی مورد نیاز خود مصون دارد. جود امنیت را در این بعد، با شاخص هایی نظیر سرمایه گذاری ها، توزیع عادلانه ثروت، استفاده از امکانات به طور یکسان، مبارزه با مفاسد اقتصادی و اداری، اختلاس، ارتشا، کاهش عوارض مختلف دولتی و تعرفه های معقول و غیرضروی و ثبات بازار مشخص می سازند (صالحی امیری، ۱۳۸۶: ۵۶). نمودار زیر ابعاد مختلف امنیت را به تصویر می کشد.

نمودار ۱: ابعاد و سطوح مختلف امنیت

(منبع: از نگارندگان)

فضا عنصر جدانشدنی ساخت مادی و ساخت مند شدن زندگی اجتماعی است. این بدان معناست که نمی توان آن را جدا از جامعه و روابط اجتماعی فهمید (افروغ، ۱۳۷۷: ۱۸). معیارهای کالبدی موثر بر ایجاد امنیت در فضاهای شهری براساس مستندات، تجربه ها و آرای اندیشمندان جهانی در این زمینه، می توان به اصولی اشاره کرد که به عنوان مبانی در طراحی محیطی مورد استفاده قرار می گیرد. یکی از مهم ترین عوامل موثر در عملکرد بهینه فضاهای شهری دیدگاه های مردم (شهروندان - استفاده کنندگان) می باشد، که می تواند آرامش و احساس ایمنی را در فضاهای شهری برای شهروندان فراهم آورد. امروزه با توجه به روند رو به رشد شهرنشینی و نا امنی اجتماعی در شهرها، مطالعه موضوع امنیت و عوامل کالبدی، فرهنگی و کارکردی محل امنیت شهری از دیدگاه شهروندان و کارشناسان شهری و همچنین تحلیل آن ضروری می باشد. حضور مردم در فضای عمومی مستلزم احساس امنیت و ایمنی از سوی آنان می باشد. نا امنی مکان ها و فضاهای شهری، نشاط و سلامتی را در زندگی روزمره مختل می کند و با ایجاد مانع بر سر راه رشد فرهنگی و مشارکت عمومی، هزینه های زیادی را بر جامعه تحمیل می نماید (کامران و شعاع بر آبادی، ۱۳۸۹: ۲۵).

۳-۴) امنیت شهری:

شهر به عنوان پیشرفته ترین مجتمع زیستی اثراتی بی بدیل بر روان و رفتار شهروندان خود دارد. با توجه به اینکه انسان فضا را می سازد و فضا انسان را؛ تاثیر شهر بر شهروندان و شهروندان بر شهر به عنوان فرایندی کنش- واکنشی در دوره های زمانی مختلف برای متخصصان امر پذیرفته شده است (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۱۶). با رشد و توسعه شهرنشینی و گسترش کلان شهرها و پیچیده شدن روابط اجتماعی شهروندان در شهرها، امنیت در شهرها، از حالت اولیه و جنبه های فیزیکی محسوس خارج شده و ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را در بر گرفته است (بهیان و فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۱۰۳). در واقع تحولات دهه های اخیر سبب شده است تا امکانات جدید شهرهای امروز مانند گذشته قادر به تامین آرامش و امنیت شهروندان نباشد و شهرها به دلیل تمرکز بالای جمعیت و فعالیت های خارج از مقیاس انسانی و فراوانی انسانی و فراوانی ماشین از شاخص های آرامش و امنیت فضای شهری کم کم فاصله گرفته اند (گلی، ۱۳۹۰: ۱۴۴). به طوریکه امروزه تامین امنیت همه جانبه و پایدار، یکی از مهمترین مسایل شهرها است و این امر تاثیر قابل توجهی بر رضایت شهروندان دارد (اصغریور و کامل قالیباف، ۱۳۹۲: ۴).

ضمن اینکه اساساً امنیت، شرط لازم برای حیات و زندگی شهری محسوب می شود و هرچه شهرها ضریب ایمنی بالاتری داشته باشند، میزان تعاملات و مناسبات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بیشتر خواهد بود و بالعکس هرچه ضریب ایمنی شهرها کمتر باشد، افراد در فضای رعب و وحشت قرار گرفته و سطح مراودات و مبادلات کاهش یافته و از نظر کیفی آسیب می بیند. (کامران و شعاع برآبادی، ۱۳۸۹: ۵۵). از همین روست که صاحب نظران امنیت شهری را یک پیش شرط ابتدایی و ضروری برای توسعه اقتصادی و اجتماعی است و لذا هر نوع توسعه شهری بدون امنیت امکان پذیر نخواهد بود (صارمی و صارمی، ۱۳۹۰: ۸). نتایج پژوهش ها نشان می دهد افرادی که در فضای فیزیکی و اجتماعی سالمی به سر می برند به لحاظ ایمن بودن محیط اطرافشان ضریب احساس امنیت بالایی را نسبت به کسانی دارند که فضای اطرافشان آینده از اختلافات و بی نظمی هایی است که باعث به وجود آمدن احساس ناامنی در جسم و روان شان می گردد و ضریب احساس امنیت آنان را کاهش می دهد (بهیان و فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۱۰۸). در واقع، بعد عینی امنیت ارتباط مستقیمی با ویژگی های فیزیکی فضاهای شهری دارد. یک فضای شهری مناسب تا حد زیادی تامین کننده امنیت و فضاهای نامناسب از بین برنده آن و زمینه ساز انواع آسیب ها و معضلات است. (اصغرپور و کامل قالیباف، ۱۳۹۲: ۴). در ایجاد و تداوم احساس امنیت در شهر و جامعه شهری، مولفه های مختلفی تاثیر گذار هستند، ویژگی های کالبدی و فضایی، وضعیت اقتصادی و اجتماعی، شاخص های معنوی و ... هر کدام بنوبه خود نقش موثری در امنیت بخشی به شهروندان دارند (نویدنیا، ۱۳۸۹: ۴-۹۱). با طراحی کالبدی ساختمان و طراحی پلان و دسترسی به سایت های جرم خیز، می توان از ایجاد محیط های مناسب برای جرم و جنایت، پرهیز کرد تا بعنوان بازدارنده ای از ارتکاب جرائم عمل کند. از آنجا که هر مکان شهری محل رفتارهای ویژه شهروندی است و از سوی دیگر تنها محیط هایی جرم خیز محسوب می شوند که تحت نظارت عمومی نباشند یا ظرفیت بالقوه ای برای ارتکاب جرم داشته باشند، می تون از طریق طراحی کالبد شهر یا ساختمان ها از ارتکاب جرائم شهری جلوگیری بعمل آورد (پورجعفر و دیگران، ۱۳۸۷: ۷۵).

۴-۴) نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED):

این نظریه که جدیدترین نظریه های مرتبط با جرم و جنایت است، به نقش بارز الگوی مسکن، ساخت خانه ها و ساختمان ها، طراحی محیط ساخته شده و ساختار کالبدی و فیزیکی فضاهای شهری بر وقوع جرم تاکید می کند؛ از اینرو در این نظریه، تلاش بر کاهش جرائم از طریق طراحی محیطی است. این رویکرد را می توان نوعی رویکرد هدفمند برای طراحی کارآمد و هوشمندانه مولفه های محیطی یا به کارگیری بهینه ی محیط

مصنوع در کاهش جرایم دانست که در افزایش میزان رضایتمندی شهروندی و در نتیجه، رفاه اجتماعی جامعه تاثیر بسزایی دارد. طراحی محیط جرم ستیز بر طبق ۴ استراتژی کلیدی، قلمروگرایی، نظارت طبیعی، حمایت از فعالیت ها و کنترل دسترسی به منظور افزایش خود مراقبتی بالقوه اجتماع شکل می گیرد (Cozene, ۱۸۸: ۲۰۰۷).

در واقع رویکرد CPTED از دیدگاه گرونلند راهبردهای ویژه ای برای کاهش جرم های شهری در نظر می گیرد که از سوی مرکز جلوگیری از جرایم به شرح زیر به آن ها پرداخته شده ات (پورجعفر و دیگران، ۱۳۸۷: ۴۴).

- تعریف فضاهای کنترل شده در ساختار شهری؛
- افزایش نظارت طبیعی در معابر و فضاهای شهری؛
- تعریف مشخص فضاهای عمومی، نیمه عمومی و خصوصی؛
- امکان دهی یا ایجاد رفتارهای امن در مناطق ناامن شهر؛
- جلوگیری از مناطق ناامن در مکان های امن شهری؛

این راهبردها با نظارت عمومی در فضاهای شهری و بهبود فرایند طراحی شهری، از فعالیت های نامطلوب اجتماعی جلوگیری می کند.

این نظریه طی سال ها دچار تغییر شده است بدین ترتیب که سیر تحول این رویکرد را مشتمل بر نسل اول CPTED از سال ۱۹۶۰ تا ۱۶۷۰ با تمرکز بر اصلاحات فیزیکی محیط برای رسیدن به امنیت می دانند. نسل دوم از سال ۱۹۹۷ با نقد نسل اول به جهت توجه مطلق بر اصلاحات فیزیکی شروع شد و به کار گیری جنبه های روانی و اجتماعی را به عنوان یکی از ارکان اصلی ایجاد امنیت پیشنهاد می کرد. در واقع با توجه به اینکه رویکرد CPTED عمدتاً بر اصلاحات فیزیکی محیط مصنوع متمرکز بود و به جنبه های روانی و اجتماعی محیط، کمتر توجه داشت. در سال ۱۹۹۷، گروهی از متفکرین از نقد آنچه تا کنون نظریه پردازان رویکرد CPTED به آن معتقد بودند در مورد کم توجهی ایشان به نظریه "چشمان ناظر بر خیابان" جکوبز، این اصل را پایه کار خود قرار داده و به جنبه های روانی و اجتماعی محیط، توجه ویژه ای نمودند. نسل سوم نیز از سال ۲۰۰۰ با پیشنهاد مدل چند جانبه امنیت گسترده برای پایدار نگهداشتن امنیت در محلات مسکونی مطرح شد

اهداف CPTED را می توان کاهش ترس از جرم (افزایش احساس امنیت)، افزایش کیفیت زیبایی محیط، افزایش حس وفاداری به قانون در بین شهروندان، بویژه کاهش رغبت محیط برای حمایت اعمال مجرمانه دانست (صالحی ۱۳۸۷:۱۳۵). برای رویکرد حاضر حوزه هایی در نظر گرفته می شود که براساس بیانیه انستیتوی ملی جرائم به ۲ بخش تقسیم می شود: این دو بخش ابعاد فیزیکی و اجتماعی را شامل می شوند که بر قابلیت های شهر از بعد فیزیکی و کنترل و بازدارندگی آن در بعد رفتارهای جرم خیزانه مجرمان توجه دارد. در حوزه قلمروی اجتماعی به بازدارندگی جرائم در رفتارهای شهری مبتنی بر روانشناسی محیطی توجه می شود و در حوزه بافت فشردگی و کالبد شهر بازدارندگی جرائم در محیط کالبدی از طریق ضوابط و استانداردهای طراحی بررسی می شود. به عبارتی رویکرد حاضر را می توان طراحی کارآمد و بارگیری بهینه کلیه عناصر موجود در محیط مصنوع به منظور کاهش جرائم شهری دانست که به طور مستقیم و غیرمستقیم در ارتقای کیفیت زندگی و افزایش رضایت مندی شهروندی و بهبود رفاه و سرمایه اجتماعی تاثیر بسزایی دارد (Crowe, ۲۰۰۰). مرکز بین المللی جرائم آن را طراحی و استفاده مناسب از محیط ساخته شده برای کاهش یا جلوگیری از جرائم و بهسازی کیفیت زندگی می داند (Nicip, ۲۰۰۶). بانک جهانی بر این باور است که این روش طراحی، این امکان را فراهم می کند که شهروندان، نماینده ای کلیدی در ایجاد امنیت خویش باشند که از مشارکت اجتماعی در جلوگیری و کاهش جرایم بهره می برند.

جدول ۵. اصول اساسی رویکرد CPTED در سه نسل

نسل سوم (۲۰۰۰ به بعد)	نسل دوم (۱۹۹۷ به بعد)	نسل اول (۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰)
زبان مشترک	آستانه ظرفیت	تقویت قلمروهای طبیعی (قلمروبندی)
نمودار خصوصیات محله، شخص کردن اولویت های محلی	همبستگی اجتماعی	نظارت طبیعی
پیاده سازی برنامه امنیت گستری، سنجش مداوم	ارتباط با خارج از محله	کنترل دسترسی
ترغیب ساکنین برای مشارکت	فرهنگ جمعی	تعمیر و نگهداری

منبع: نگارندگان

۵-۴) امنیت و شهر امن از دیدگاه اسلام:

در متون دینی به خصوص قرآن کریم، از واژه امنیت به کرات نامبرده شده است به طوریکه از ۶ هزار و ۲۳۶ آیه قرآن کریم ۸۵۳ مورد پیرامون امنیت و ایمنی است. امنیت نسبی (سرزمین، شهر، جامعه) و امنیت ذهنی)

احساس امنیت ناشی از ایمان به خدا و باورهای دینی) که در قرآن به تعدد آمده است (اعظم کریمانی، ۱۳۸۹: ۹۱). همچنین به مصادیق و تجلی گاه مکانی امنیت، در قالب مراکز جمعیتی و سکونتی چون شهر و قریه امن نیز در قرآن اشاره شده است و از واژه‌هایی چون «قریه»، «بلد»، «بلده»، «دار»، در کنار صفاتی مانند امن، امین، امنه و... برای توصیف سکونت گاههای امن استفاده شده است. چنانکه خداوند در قرآن کریم در آیه ۱۱۲ سوره نحل در توصیف شهر امن چنین می‌فرماید: «و ضرب الله مثلاً قریهً كانت امنهً مطمئنهً یاتیهها رزقها رغداً من کلّ مکانٍ...»: «و خداوند (برای پندآموزی شما) شهری را مثال می‌زند که امن و آرام بود و روزیش از هر سو فراوان می‌رسید...» (عاملی، ۱۳۸۸: ۱۸). علاوه بر این خداوند در قرآن کریم و در آیه ۳ سوره تین، «و هذا البلد الامین»، اشاره صریحی به شهر امن و امنیت پایدار دارد. به عبارت دقیق‌تر واژه امین در زبان عربی دلالت بر تداوم و پایداری امنیت دارد و از اینرو در این آیه واژه «امین» در کنار شهر قرار گرفته است که نشاندهنده امنیت پایدار در شهر است (زرقانی، بخشی، ۱۳۹۳: ۱۵۵). از نظر برخی از اندیشمندان، شهر امن از منظر اسلام دارای ۳ اصل و شاخص مهم است: ابتدا باید به مساله امنیت پرداخته شود و شهر از نظر ابعاد مختلف ایمن گردد، سپس مردم را به آینده خود در آن شهر امیدوار ساخت، به دنبال آن چرخ‌های اقتصادی را به حرکت درآورد (صارمی و صارمی، ۱۳۹۰: ۸).

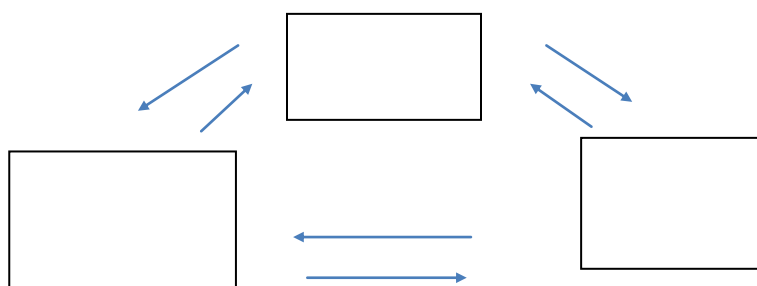
نمودار ۲: اصول و مراحل شهر امن از دیدگاه اسلام

همچنانکه در [] ن داده شده است [] بنیاد پایه و اساس [] است [] و تا وقتی که امنیت حاصل نگردد، حیات و [] و آرامش معمولی برقرار نخواهد شد. اما سوال مهمی که در اینجا مطرح است این است که اساساً دیدگاه اسلام نسبت به مقوله امنیت و ابعاد آن در شهر و جامعه شهری چیست و منابع اسلامی چه طرح‌ها و راهکارهایی را برای استقرار امنیت و ایجاد شهر امن اسلامی ارائه می‌کنند. قبل از پرداختن به این سوالات، لازم است به این نکته مهم اشاره شود که بر اساس نگرش اسلام، شهر فقط فضای فیزیکی-کالبدی نیست و چه بسا عنصر معنا و معنویت و فضاهای عقیدتی، رفتاری و... از اهمیت بیشتری برخوردار باشد. به عبارت دقیق‌تر، عوامل شکل دهنده شهر اسلامی را می‌توان در سه گروه اصلی قابل طبقه‌بندی کرد: اولین عامل "ایمان شهر" یا اصول ایمانی آنهاست که از آن به فضای فکری

تعبیر می شود. دومین " اصول عملی " اسلام است که از آن به فضای رفتاری تعبیر می شود. مقررات و قوانین و اصول اخلاقی، جزئیات این اصول هستند که روابط مدیر شهر، اهل شهر و عالم ماده را تعریف می کنند. فضای حاصل از تاثیر این عامل را فضای عمل و رفتار می باشد. سومین عامل کالبد شهر است که از آن به فضای عینی تعبیر می شود این کالبد توسط انسان (فضای فکری) و با رفتار اسلامی که تبیین کننده ارتباط انسان با جهان است منجر به ایجاد فضای محیطی می شود که در عین حالی که از اصول اسلامی نشات گرفته اند به این اصول اشاره دارند و انسان را در مسلمان زیستن کمک می کنند (نقی زاده، ۱۳۸۷: ۵).

نمودار ۳: رابطه عناصر و فضاهای دخیل در ظهور شهر

منبع: نقی زاده، ۱۳۸۷: ۵

در حقیقت شهر اسلامی فقط کالبد نیست و علاوه بر کالبد و مقوله مهم دیگر نیز در تعریف شهر اسلامی و تجلی آن ایفا نقش می کنند، اصلی ترین عنصر انسان (مومن) است که البته مهم ترین مقوله مربوط به او نیز وجه فکری یا به عبارتی ایمان اوست، عنصر بعدی قوانین حاکم بر شهر و بر همه روابطی است که بین انسان ها و طبیعت و آثار انسانی حاکم اند (رضایی مقدم، ۱۳۸۹: ۲۵). از اینرو در نهایت، طراحی و ساخت فضا و کالبد شهر اسلامی تا حد زیادی به اعتقادات شهروندان مسلمان و نحوه رفتار آنها بر اساس آموزه های دینی و اسلامی بستگی دارد. در الگوی شهر اسلامی عامل مسلط دین اسلام است و به طور حتم تمام شاخص ها و عناصر زندگی اجتماعی و کالبدی شهر براساس این عامل نظام و هویت می یابند (ایازی، ۱۳۸۷: ۱۰۴). اسلام به عنوان کامل ترین دین آسمانی، دارای اصول، ارزش ها و آموزه های تعالی جویانه ای در همه ابعاد زندگی مادی و معنوی بشر می باشد. به نحوی که برای خرد ترین مسائل تا کلان ترین آن مانند سازماندهی حکومت جهانی، طرح و برنامه مشخص دارد. از طرفی، تاثیر جهان بینی و فرهنگ جامعه بشری بر شکل گیری فضاهای جغرافیایی مختلف از جمله شهر و سکونت گاههای انسانی امری پذیرفته شده است (پاپلی، ۱۳۶۹: ۶). در این راستا، منابع اسلامی نیز برای طراحی و ساخت فضای های فیزیکی و غیر فیزیکی شامل فضای کالبدی، اجتماعی

و معنوی شهرها اصول و قواعد مشخصی را پیشنهاد می کند. به عبارت دقیق تر، در اسلام دو دیدگاه نسبت به شاخص های شهر اسلامی وجود دارد. دیدگاه اول که به کالبد اصالت می دهد و معیارها و اصول مشخصی را برای ساخت فضای کالبدی پیشنهاد میکند و دیدگاه دوم که به بعد معنوی شهر اسلامی اصالت می دهد (نقی زاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۵۲). از منظری دیگر، شاخص های شهر اسلامی را می توان به سه دسته تقسیم کرد: الف: شاخص های کالبدی - فیزیکی (مادی قابل لمس). ب: شاخص های غیر کالبدی (غیرمادی و کیفی یا معنوی) و ج: شاخص های محیطی (اعم از مادی قابل لمس و غیر قابل لمس). به اعتقاد اندیشمندان دین و فرهنگ اسلامی که مبین نوع خاصی از فرهنگ دینی با نمود مردمی است حداقل دو نوع تاثیر عمده در شهرهای اسلامی گذاشته است: اول تحول صورت ظاهری شهرها و دوم تغییر رفتار شهرنشینی مردم (نصر، ۱۳۹۲: ۸۴۳). بدین ترتیب در شهر اسلامی عمران، آبادی و زیبایی شهری، حفظ طبیعت و صفای طبیعی و عواملی از این دست در کنار عدالت و تقسیم خدمات شهری، تامین آرامش روحی و امنیت معنوی و ظهور و اعتلای مظاهر اسلامی مطرح است (آقا شریفیان اصفهانی و احمدیان، ۱۳۹۲: ۱۰۷). شهر و جامعه شهری و نحوه اخلاق و رفتار حاکمان، شهروندان و... می پردازد. مانند عدالت و برابری همه در مقابل قانون، آزادی و آزاد اندیشی، خدا محوری، کرامت انسانی، مسئولیت افراد، برابری فرصت ها، کسب روزی حلال و ...

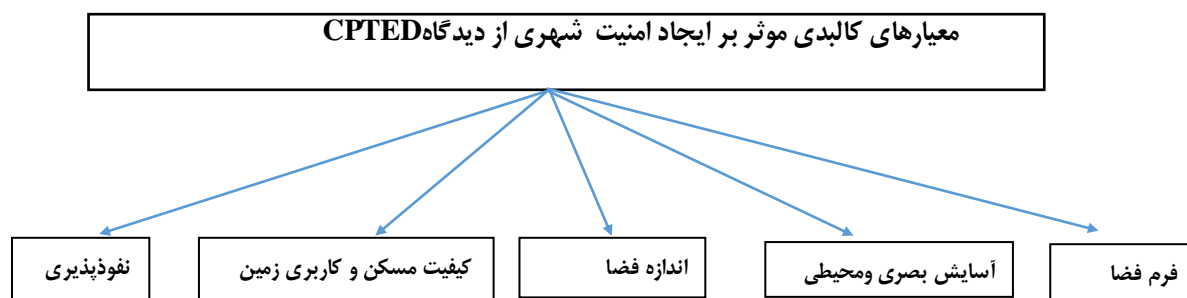
۵) یافته های پژوهش:

موضوع امنیت و نحوه تامین آن در جوامع انسانی از جمله دغدغه های اصلی حکومت ها بوده است و از همین روی اندیشمندان و صاحب نظران از یکسو و منابع دینی و الهی از سوی دیگر برای استقرار امنیت طرح ها و نظریه هایی را ارائه کرده اند. یکی از نظریات مهم در بحث امنیت شهر و شهروندان، نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی است. ایده اصلی در این نظریه آن است که محیط فیزیکی نقشی مهم در وقوع جرم بازی می کند (هوپر و مدروگ، ۱۳۸۶: ۲۳). از اینرو این تئوری مبتنی بر این فرضیه است که طراحی مناسب و استفاده از محیط ساخته شده و محیط اطراف می تواند سبب بهبود کیفیت زندگی از طریق پیشگیری از جرم و کاهش ترس از جرم شود (Atlas، ۲۰۰۸: ۵۳). با گذشت زمان این نظریه تکامل یافت و به جای توجه صرف به طراحی محیط فیزیکی به محیط اجتماعی و روانی نیز توجه و تاکید ویژه ای نمود. از سوی دیگر، در کنار نظریه های اندیشمندان مختلف، برخی متون دینی نیز برای استقرار امنیت در جامعه شهری دستورات و راهکارهای

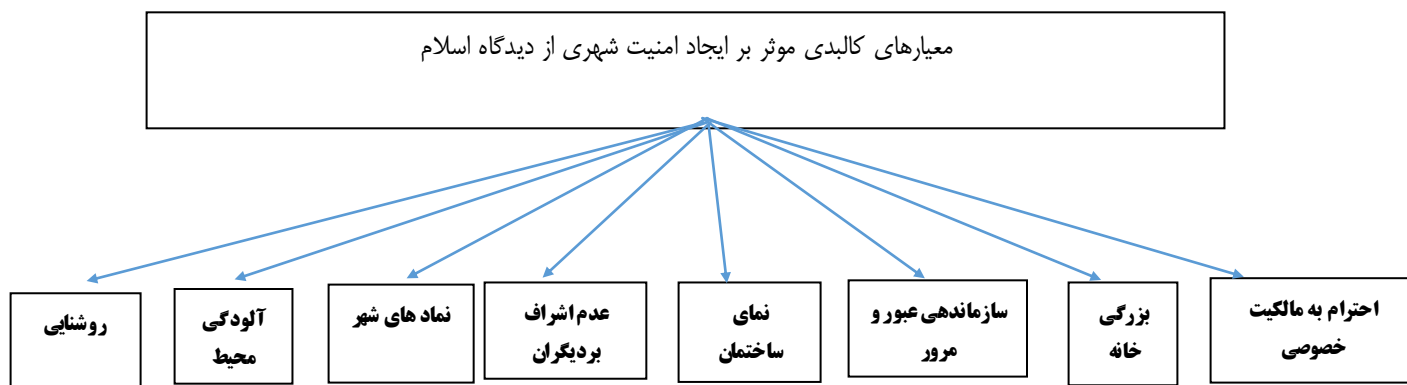

مشخصی را ارائه کرده اند. از جمله، دین اسلام در قالب آیات و روایات به ارائه دستورات، آموزه ها و قواعدی برای استقرار امنیت پرداخته است. در این پژوهش تلاش شده است تا دستورات دین اسلام برای استقرار امنیت در قالب نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی و با تاکید بر دو بعد کالبدی و اجتماعی مورد بررسی قرار گیرد.

نمودار ۴: معیارهای موثر در استقرار امنیت در شهر مطابق نظریه CPTED

نمودار ۵: معیارهای موثر اسلام در دو بعد کالبدی و اجتماعی برای استقرار امنیت در شهر

استقرار امنیت در شهرها از نظر اسلام آنقدر اهمیت والایی دارد که حضرت علی، در نهج البلاغه به صراحت مهمترین وظیفه حکومت را استقرار امنیت در شهر می داند (نهج البلاغه، حکمت ۳۳۳). بررسی متون و منابع اسلامی نیز نشان می دهد که اسلام برای هر دو یا سه بعد فضای موثر در استقرار شهر امن یعنی فضای فکری، فضای رفتاری و فضای کالبدی برنامه های مشخصی دارد. بدین ترتیب، امنیت در جامعه و شهر اسلامی مشتمل بر ابعاد متفاوتی است که اهم آنها عبارتند از "امنیت اجتماعی، امنیت در مقابل هجوم بیگانه، امنیت در مقابل

بلایای طبیعی، امنیت در مقابل عوارض فعالیت های انسان، امنیت در مقابل وسواس شیطانی و مصرف گرایی و رقابت مادی، امنیت روانی در مقابل ساخته های انسان و امنیت ضعفا در برابر اقویا و امنیت مردم در مقابل حاکمان و...) (متقی و همکاران: ۱۳۹۲: ۱۷۹).

یکی از غایات و اهداف هر نوع برنامه ریزی مبتنی بر اسلام، توجه بر بعد امنیت است و در آرمان شهر اسلامی هر نوع تصمیم گیری و برنامه ریزی امنیت زدا، نامعتبر و نامشروع است. در برنامه ریزی شهرهای اسلامی باید لزوم فراهم آوردن ساز و کارهای مناسب سخت افزاری امنیت زا و امکان یابی جهت احداث مناطق شهری و طراحی ساختار شهری و طراحی ساختار شهری به گونه ای که با کمترین آسیب پذیری توان تامین امنیت شهروندان را داشته باشد و باید تامین گردد (سنایی، احمدوند، ۱۳۸۷: ۱۸۷). در بررسی که توسط برخی محققین بر اساس منابع اسلامی و به ویژه قرآن کریم صورت گرفته است، مهمترین شاخص ها و راهکارهای امنیت بخش در شهر اسلامی در ابعاد مختلف کالبدی و غیر کالبدی شامل این موارد بوده است: استحکام بخشی به زیر ساخت ها و بناهای شهری، بهبود کیفیت محیط شهر، پیش گیری و حفاظت از شهروندان در مقابل هر گونه ناامنی، مسکن مطلوب نظم و تدبیر در طراحی، رعایت عدالت در اداره شهر، اداره امور شهر با خردمندان و دانشمندان، زیبا اندیشی و زیبا سازی، آموزش هدفمند، پویایی، مهربانی، محبت و خوش رفتاری، فقر زدایی، تقویت فعالیت های اجتماعی، تعمیق بخشی ارتباط با خدا در جامعه " (صارمی و صارمی، ۱۳۹۰: ۱۱). علاوه بر این، برخی از مهمترین معیارها و شاخص های اسلامی برای تامین امنیت شهر و شهروندان به شرح زیر است:

- در آن شهر آسایش و آرامش باشد به نحوی که افراد فرصت داشته باشند تا به عملی کردن اهداف و آرزوهای مشروع خود پردازند؛
- افراد از نظر معیشتی تامین و برای رشد و پیشرفت اقتصادی فرصت های کافی و برابر وجود داشته باشد (عاملی، ۱۳۸۸: ۴۴-۲۵)
- در ارتفاع زیاد یا زمین های پست و گود شهر ساخته نشود؛
- موقعیت شهر در جایی باشد که منابع آبی شهر تامین و از نظر هوا نیز در معرض بادها قرار داشته باشد. سکونت جز به سه چیز خوش نباشد: هوای پاک، آب فراوان و گوارا (تحف العقول، ۳۱۵)؛

- باغ های سر سبز، وسیع و انبوه و به تعبیر امروزی فضای سبز کافی داشته باشد. (رسول خدا (ص) قطع درختان را تا فاصله خاصی از مدینه ممنوع کرد) (معجم البلدان، ۶/۱۰۳)؛
- در طراحی و ساخت منازل پوشیدگی رعایت شود تا امنیت روانی و اخلاقی خانواده تهدید نشود؛
- کتابت آیه الکرسی در درب به منظور تامین امنیت خانه و خانواده و دفع چشم زخم (کافی ۵۲۹/۶)؛
- امنیت بهداشتی و تمیز نگاهداشتن منزل و سرای بیرونی، عدم نگاهداری زباله در شب (وسائل الشیعه ۳۱۸/۵)؛
- ممنوع بودن هر گونه اقدامی که موجب آلودگی منابع آب و آب های جاری مشترک شهر و تهدید سلامتی مردم می گردد؛
- تامین امنیت و آسایش مردم با طراحی معابر وسیع جهت تردد سواره و پیاده ؛
- امنیت شغلی از طریق اختصاص فضایی مشخص برای کسب و کار مردم توسط حکومت و فرصت های برابر اقتصادی برای همه مردم (وفای الوفاء ۸۴۷/۲)؛
- امنیت اقتصادی شهروندان و نظارت حکومت بر کسبه و بازار برای جلوگیری از کم فروشی، گرانفروشی، احتکار
- ساخت مسجد در هر محله به منظور تقویت انسجام اجتماعی و مقابله با برخی تهدیدات ؛
- امنیت حاکمان و استقرار ساختمان حکومت در مرکز شهر ؛
- ساخت مراکز اوقات فراغت و گردشگاهها به منظور آسایش و امنیت روانی شهروندان ؛
- استقرار برخی مراکز نظامی در موقعیت های مهم شهر به منظور دفاع از شهر در مقابل تهدیدات درونی و بیرونی ؛
- ایجاد تاسیسات دفاعی جهت حفاظت از شهر ؛
- تامین امنیت فقراء و نیازمندان از طریق ساخت سکونتگاههایی برای افراد مستمند و فقیر (نوناخانه)؛
- تامین سلامت و امنیت بهداشتی شهروندان از طریق ساخت کشتارگاه در مکان مناسب (معجم البلدان ۲۰۲/۵)؛ (عاملی، ۱۳۸۸: ۳۵-۸۰).

موارد فوق اصول، قواعد و معیارهایی است در جهت استقرار امنیت در شهر اسلامی بر اساس منابع دینی (قرآن کریم، احادیث و روایات، سنت و سیره) استخراج شده است. همچنانکه ذکر شد و موارد فوق نیز موید آن است، اسلام برای تامین امنیت در شهر و جامعه شهری شاخص ها و معیارهایی را در جنبه های مختلف فیزیکی - کالبدی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... مطرح می کند که به نظر می رسد با پیروی از آن می توان تا حد زیادی به امنیت در شهر و جامعه دست یافت. اگر بخواهیم نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی

محیطی را در وجه تکامل یافته آن یعنی هر دو محیط کالبدی و اجتماعی همچون ظرف و قالبی تصور کنیم، دین اسلام برای هر کدام از این بخش ها دستورات مشخص دارد که بخش از آن در بالا ذکر شد و بخش دیگر در ادامه در قالب جدول زیر می آید:

جدول ۶. مقایسه تطبیقی اصول رویکرد CPTED و مبانی اسلام.

رویکرد CPTED	آموزه ها و اصول اسلامی
تقویت قلمروهای طبیعی (قلمرو بندی)	تاکید بر آزادی بیان و عقیده (حاتمی نژاد، ۱۳۹۲) در طراحی و مدیریت شهر و مسکن همواره باید به اصل لاضرر و لاضرار توجه کرد.
نظارت طبیعی	طراحی منازل و معابر به نحوی که روشنایی مناسب داشته باشد (طراحی شهر برای مقابله با جرم): پیامبر می فرماید: که با حفظ نگاه خویش خانه همسایه خود را به مثابه حریم امن در آورید (فیاض نوش و سنایی راد، ۱۳۹۲) تاکید بر حفظ حریم دیداری (سوره نور آیات ۲۷ و ۲۸) روشن کردن چراغ قبل از غروب آفتاب (نهج البلاغه. حکمت ۱۴) ایجاد سلسله مراتب دسترسی در منازل و کاهش سهولت الوصولی به منازل (پورجعفر و همکاران، ۱۳۸۷)
کنترل دسترسی	امام صادق (ع) می فرمایند پیامبر (ص) از حبسیدن بر پشت بامی که حصار و نرده نداشته باشد، پرهیز می داد (فیاض نوش و سنایی راد، ۱۳۹۲) ایجاد اندرونی و بیرونی در منازل یکسان بودن سطح بام منازل ؛ لاتسحطیل علیه بالبناء (بحار الانوار، ج ۷۹)
تعمیر و نگهداری	حکیم می گوید: پنجره بایستی ۱٫۷۵ متر بالاتر باشد تا به داخل خانه دید نداشته باشد (انصاری، ۱۳۸۱) درب ورودی در مقابل هم یا در نزدیکی به هم سفارش نشده (مالک ابن ناس، ۱۹۰۵) پنجره ای که منازل دیگران اشرف داشته مجاز نیست حتی منبع نور و هوا امام صادق (ع): معماری که باعث اشرف بر همسایه شود را نفی می کنند و می فرمایند: لیس لاحد ان یفتح کوه فی جداره ینظر منها الی شی من داخل دار جاره (دعایم الاسلام، ج ۲)
آستانه ظرفیت	ممانعت از انجام اقداماتی که امنیت جانی، مالی، روانی و اخلاقی همسایه ها را دچار تهدید می نماید (باز کردن ناودان یا فاضلاب به معابر، محدودیت یا بستن معابر با وسایل مختلف، طراحی فضای اضافه در خارج از منزل، وجود روزنه و پنجره هایی خارج از عرف و...) (کافی ۳۵۰/۷) از نظر اسلام اختکار و خالی نگه داشتن مسکن بسیار مذموم است؛
همبستگی اجتماعی	امنیت شهروندان از طریق کنترل و نظارت بر افراد غیر بومی و غریبه ؛ پیامبر: اگر همسایه ای به گونه ای زندگی کند که امنیت همسایه خود را در معرض خطر قرار دهد از قافله مومنان خارج شده است (نراقی، ۱۳۸۹: ۳۹۸) اسکان جداگانه گروه های قومی در محلات (انصاری، ۱۳۸۹).
ارتباط با خارج از محله	اختصاص مناسب ترین فضا برای تردد بانوان به منظور تامین امنیت اجتماعی و اخلاقی (وسائل الشیعه ۱۸۳/۲۰)
فرهنگ جمعی	چهل خانه از پیرامون همسایه شما محسوب می شوند و هر کس با همسایه اش اختلاف دارد سزاوار ورود به بهشت نمی باشد. هر کس همسایه خود را بیازارد بوی بهشت را خدا بر او حرام می گرداند (نراقی، ۱۳۸۹: ۳۹۶)

انسجام اجتماعی (حجرات ۱۰):		
حفظ امنیت اخلاقی و همچنین امنیت همسایگان با پرهیز از ساخت خانه هایی با ارتفاع بسیار بلند (امام صادق: سقف خانه هایتان را از هشت گز بلند تر نسازید ...) (التراتیب الاداریه. ۸):	زبان مشترک	
هماهنگی در در اخلاق و رسوم مردم ایمن ماندن از دشمنی و کینه دوزی آنان است (نهج البلاغه حکمت ۴۰۱) ممانعت از ساخت مناره های بسیار بلند به منظور تامین امنیت روانی و اخلاقی؛	نمودار خصوصیات محله	
ممانعت از انجام اقداماتی که امنیت جانی، مالی، روانی و اخلاقی همسایه ها را دچار تهدیدی نماید (بازکردن ناودان یا فاضلاب به معابر، محدودیت یا بستن معابر با وسایل مختلف، طراحی فضای اضافه در خارج از منزل، وجود روزنه و پنجره هایی خارج از عرف و...) (کافی ۳۵۰/۷):	شخص کردن اولویت های محلی	نسل سوم
زمینه برای غنای ارزش ها و اصول اخلاقی و سلامت فکری و روانی شهروندان وجود داشته باشد.	ترغیب ساکنین برای مشارکت	
تاکید بر اصل کرامت انسانی (رضایی مقدم، ۱۳۸۹) اقدامات پیشگیرانه توسط حاکمان و مردم در مقابل تهدیدات صورت گیرد. (تاکید پیامبر بر داشتن حصار مناسب برای منزل و بستن آن در هنگام شب. دیوار چینی پشت بام هایی که مورد استفاده خانواده قرار می گیرد):	پایه سازی برنامه امنیت گسری	
پیروی از هدایت های الهی سبب بهره مندی از امنیت و سلامت (سوره طه . آیه ۴۷):	سنجش مداوم	

منبع: نگارندگان

۶) نتیجه گیری:

امنیت از جمله نیازهای اولیه انسان است که در پرتو وجود و حضور آن، سایر استعداد ها شکوفا می شود و از همین رو امنیت را در جوامع زیربنا و پایه توسعه قلمداد کرده اند. در این بین امنیت شهر و جامعه شهری از جمله دغدغه های اصلی حکومت ها به خصوص در کلانشهرها و شهرهای بزرگ است. در واقع، امروزه امنیت شهر و شهروندان به دلیل عواملی چون گسترش شهرنشینی و رشد نامتوازن شهرها، پیچیده تر شدن روابط و تعاملات اجتماعی، گسترش فقر و بیکاری و حاشیه نشینی، اختلاف شدید درآمد و تضادهای اقتصادی و اجتماعی، افزایش جرم و جنایت، رشد نابهنجاری های اجتماعی، آلودگی شدید منابع آب، آلودگی هوا و ... دچار تهدید جدی شده است. در این شرایط، اندیشمندان و نظری پردازان به طرح ایده ها و راهکار های خود برای تامین مطلوب امنیت شهر پرداخته اند، چه از طریق سیاست های طراحی و تغییر در کالبد شهرها مانند طرح «پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی»، یا توجه به سیاست هایی مانند «امنیت محله محور» که بیشتر بر تعاملات اجتماعی تاکید دارد. که در رویکرد برقراری امنیت از طریق طراحی محیطی ابتدا بر بعد کالبدی تاکید داشته ولی از سال ۱۹۹۷ به بعد عوامل اجتماعی را دخیل کرده است. با بررسی اصول مطرح شده در سه نسل

رویکرد CPTED به این نتیجه می‌رسیم که امنیت محیطی صرفاً پدیده‌ای حاصل از مداخلات کالبدی نیست بلکه نیازمند نگرشی عمیق و جامعه‌شناختی است که در اصول نسل دوم به عنوان مکملی بر نظریات نسل اول و در نهایت اجرای این ایده‌ها توسط خود ساکنین محلات در قالب گام‌های امنیت گسترده‌تری از دل محلات سالم و پایدار برآمده و در طول زمان تداوم می‌یابد.

دین اسلام به عنوان کامل‌ترین دین جهان از حیث تئوریک دارای قابلیت‌های بسیاری در طراحی فضا و جامعه مطلوب می‌باشد؛ لیکن به دلیل ضعف، ناآگاهی یا عدم توجه اندیشمندان مسلمان، کمتر به آنها توجه شده است. «شهر در اسلام» از جمله فضاهایی است که اسلام برای استقرار آن، اصول، قواعد و شاخص‌های متعدد و دقیقی دارد. در موضوع امنیت شهر و جامعه شهری نیز دین اسلام دارای اصول و معیارهای مشخصی است که پیروی از آنها تا حد زیادی امنیت را در جنبه‌ها و ابعاد مختلف آن به ارمغان می‌آورد. این پژوهش علاوه بر اصول برقراری امنیت با طراحی محیطی، بخشی از آموزه‌ها و معیارهایی را که اسلام برای ایجاد «شهر اسلامی امن» مطرح کرده است مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که اسلام برای ابعاد مختلف امنیت شهر و جامعه شهری دستورالعمل‌های ویژه و مشخصی دارد. به عبارت دقیق‌تر، منابع دینی و اسلامی برای هر کدام از بخش‌های شهر همچون فضای فیزیکی و کالبدی، روابط و تعاملات اجتماعی شهروندان، فرهنگ و ارزش‌های والای الهی، نیازهای تفریحی و روانی، چشم‌انداز آینده و... مولفه‌ها و شاخص‌های دقیقی دارد که پیروی از آنها بسیاری از مشکلات امنیتی شهر و شهروندان را مرتفع خواهد کرد. علاوه بر این، همچنانکه در نهج البلاغه ذکر شده است، استقرار امنیت و آرامش آنقدر در جامعه و شهر اسلامی اهمیت دارد که مهمترین هدف حکومت برقراری امنیت و آرامش در شهرها می‌باشد.

منابع:

- آقاشریفیان اصفهانی، مهرداد، احمدیان، عبدالرسول، (۱۳۹۲)، «فتوتنامه شهروندی» مجموعه مقالات دومین همایش ملی شهر اسلامی، جلد اول
- اصغر پور ماسوله، احمدرضا، کامل قالیباف، آتنا، (۱۳۹۲)، ارائه چارچوب مفهومی جامعه‌شناختی برای امنیت شهروندی در محله "پنجمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری

- افتخاری، اصغر (۱۳۸۳)، " نشانه های ساختاری امنیت اسلامی (مطالعه موردی حکومت نبوی)" فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ۷، شماره چهارم.
- افروغ، عماد (۱۳۷۷)، فضا و نابرابری اجتماعی، ارائه الگویی برای جداگرنی فضایی و پیامدهای آن"، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- انصاری، ابراهیم، (۱۳۸۱)، جایگاه اجتماعی محله در شهرهای اسلامی با تاکید بر اصفهان" مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، جلد ۱۳، شماره ۱
- ایازی، سید علی تقی، (۱۳۸۷)، تبیین اندیشه اسلامی پیرامون شهر و شهرنشینی با تاکید بر متون دینی " مجموعه مقالات نخستین همایش آرمان شهر اسلامی، دانشگاه اصفهان
- بهیان، شاپور، فیروزآبادی آمنه (۱۳۹۲)، " بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهرها (مطالعه موردی: شهر کرمان)"، مطالعات جامعه شناختی شهری (مطالعات شهری).
- بوزان، باری، (۱۳۷۸)، مردم، دولت ها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی
- پاپلی یزدی، محمد حسین، (۱۳۶۹)، تکمله ای بر مقاله تعریف، مفهوم، و دیدگاهی از جغرافیا، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۱۶
- پاگزاد، جهانشاه (۱۳۸۵)، مبانی نظری و فرایند طراحی شهری، انتشارات شهیدی، تهران
- پورجعفر، محمدرضا و دیگران (۱۳۸۷)، "ارتقا امنیت محیطی و کاهش جرائم شهری با تاکید بر رویکرد ؟"، نشریه بین المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران، جلد ۱۹، شماره ۶
- حافظ نیا، محمدرضا. (۱۳۹۰). اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، مشهد: پاپلی
- خورشیدوند، (۱۳۸۸). "نقش خانواده در تأمین امنیت و جایگاه پلیس در ارتقای آن" دو ماهنامه توسعه انسانی پلیس، ۲۲-۳۹.
- دشتی، محمد، (۱۳۹۰)، ترجمه نهج البلاغه"، قم، انتشارات آل طه
- رضایی مقدم، علی (۱۳۸۹) "بررسی مولفه های شهر اسلامی در طرح های توسعه شهر مشهد" پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- زرقانی، سید هادی و فاطمه بخشی، (۱۳۹۳)، مولفه های امنیت در شهر اسلامی، مجموعه مقالات ششمین همایش مدیریت شهری. دانشگاه فردوسی مشهد
- زیاری، کرامت الله (۱۳۹۰). بررسی آسایش و امنیت در محله های شهر یزد. پژوهش های جغرافیای انسانی، ۱-۱۱.
- ساروخانی، باقر، هاشم نژاد، فاطمه، (۱۳۹۰)، "بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی (مولفه های آن) و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر ساری"، فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان، سال ۲، شماره ۲
- سنایی، عباسعلی، احمدوند، زینب، (۱۳۸۷)، "برخی از اصول حاکم بر مناسبات شهرسازی و شهروندی در متون اسلامی" مجموعه مقالات نخستین همایش آرمان شهر اسلامی، دانشگاه اصفهان

- سابق، یزید (۱۳۷۷)، امنیت ملی کشورهای در حال رشد اوضاع اقتصادی، ترجمه: مصطفی ایمانی و علیرضا طیب، انتشارات: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی
- عبدالله خانی، علی (۱۳۸۳)، نظریه های امنیت، مقدمه ای بر طرح ریزی دکترین امنیت ملی، ناشر: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین الملل ابرار معاصر تهران
- صارمی حمیدرضا، صارمی مسعود، (۱۳۹۰)، "بررسی و تحلیل عوامل موثر در تجلی شهر امن از دیدگاه اسلام" فصلنامه مدیریت شهری شماره ۲۷
- صالحی امیری، سید رضا، افسر افشاری، (۱۳۹۰)، "مبانی نظری و راهبردی مدیریت ارتقای امنیت اجتماعی و فرهنگی در تهران"، فصلنامه راهبرد شماره ۵۹، سال ۲۰، تابستان
- صالحی، ا. (۱۳۸۷)، "ویژگی های محیطی فضاهای شهری امن"، تهران، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- عاملی، سید جعفر، (۱۳۸۸)، شهر اسلامی، مشهد: سازمان فرهنگی و هنری شهرداری مشهد
- قورچی بیگی، معجد (۱۳۸۶)، "راهبرد های کاربردی؟ برای پیشگیری از جرم د مناطق مسکونی، مجله فقه و حقوق، شماره ۱۵.
- کامران، حسن و شعاع برآبادی، علی. (۱۳۸۹). بررسی امنیت شهری در شهرهای مرزی؛ مطالعه موردی: شهر تایباد. فصلنامه جغرافیا
- کریمانی، علی اعظم (۱۳۸۹)، "رویکرد ایجابی به امنیت اجتماعی و نقش ناجا در تأمین آن" پژوهش نامه نظم و امنیت انتظامی، شماره ۱۱
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۷۹)، "اصول کافی"، مترجم کمره ای، محمدباقر، انتشارات اسوه.
- گلی علی (۱۳۹۰)، زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: پارک آزادی شیراز) "جامعه شناسی تاریخی، دوره ۳، شماره ۲
- مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی (۱۳۵۴)، "بحار الانوار"، جوادالعلوی.
- موسوی میرنجف، حکمت نیا حسن، احمدی درینی حمیدرضا (۱۳۹۰)، "شهرنشینی و امنیت، بررسی میزان و عوامل موثر بر احساس امنیت شهروندان (مطالعه موردی، شهر مراغه)" پیک نور، سال هفتم، شماره سوم
- متقی، افشین، حامد، مهدیه، حامد، محبوبه "شهر اسلامی بستر امنیت و احساس امنیت شهروندان" مجموعه مقالات دومین همایش ملی شهر اسلامی، جلد اول، ۱۳۹۲.
- نراقی، علی محمد، (۱۳۸۹)، رساله حقوق امام سجاده ع. انتشارات نراقی
- نویدنیا، م. (۱۳۸۸). امنیت اجتماعی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
- نصر طاهره "راهکار هایی برای بحران هویت شهر معاصر در واکاوی مولفه های شهر اسلامی" مجموعه مقالات دومین همایش ملی شهر اسلامی، جلد دوم، ۱۳۹۲.
- نقی زاده، محمد، (۱۳۹۲)، ثقه الاسلامی و سعید بشیری، فرایند طراحی فضای شهری بر مبنای اصول زیبایی شناختی ایرانی - اسلامی مطالعه موردی میدان وحدت اسلامی تهران، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی، شماره ۱۱، بهار

- هوپر، لئونارد جی و مدروگ، مارتاجی (۱۳۸۶) "امنیت و طراحی سایت"، ترجمه محمد جواد رحمانی، نازیلا دلدار، تهران: انتشارات شهیدی.

Crow .(۲۰۰۰), Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts, ۲nd ed. , Butterworth- Heinemann, Oxford.

Atlas, Randall I.(۲۰۰۸), ۲۱st century security and CPTED : designing for critical infrastructure protection and crime Prevention, Auer Bach Publications.

Cozens, P.(۲۰۰۷), "Planning, crime and urban sustainability", Sustainable development and planning III Volume ۱, Southampton, UK :WIT Press.

Tilley, Nick(۲۰۱۱), Handbook of Crime Prevention and Community Safety, Willan Publishing.